

POVIJEST

APOKSIOMEN S

Muzej za "žitelja"

U MALOM
LOŠINJU 2016.
GODINE OTVO-
REN JE MUZEJ
APOKSIOMEN
(APOXYOMENOS
= ONAJ KOJI SE
STRUŽE)

■ Pretpostavlja se da je skulptura Apoksiomena izrađena prema prototipu koji je sredinom četvrtoga stoljeća prije Krista načinio Daip, sin najpoznatijeg grčkoga kipara Lizipa

VUDA OKO NAS najpoznatijeg Malog Lošinja

◀ CRESKO-
LOŠINJSKO
OTOČJE
ZVALO SE U
ANTIČKO DOBA
ZAJEDNIČ-
KIM IMENOM
APSYRTIDES,
PREMA IMENU
GRČKOGA
JUNAKA
APSIRTA

Lošinj je poznat kao
otok na kojem se diše
punim plućima

PIŠE Damir Šantek
FOTOGRAFIJE Damir Šantek, Muzej Apoksiomen

Ovo nije prvi puta da se u časopisu SCUBAlife piše o Lošinju. U broju šest iz prosinca 2011. objavljena je reportaža pod naslovom "Mali Lošinj - savršen danju i noću" gdje je detaljno prikazan velik broj lošinjskih ronilačkih lokacija. SCUBAlife broj 15 iz ožujka 2014. daje prikaz cave divinga unutar lošinjskoga podzemlja u članku "Medvjeda špilja potvrđuje podizanje razine Jadranskoga mora". Nakon svega, red je došao da se pozabavimo i najpoznatijim lošinjskim podvodnim trofejem - Apoksiomenom.

POVIJEST

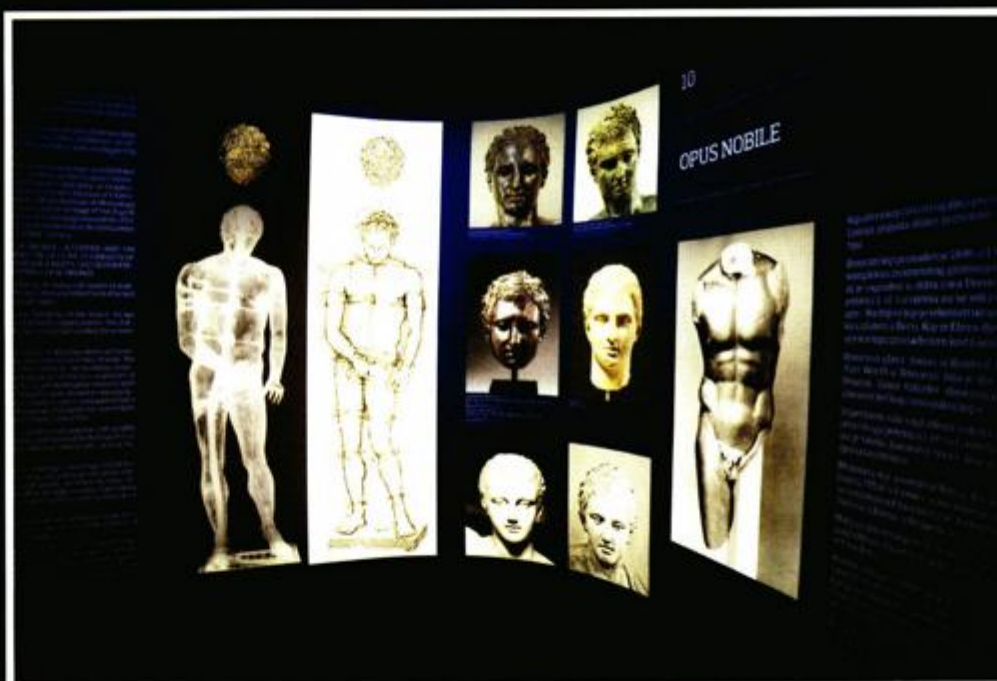
Cresko-lošinjsko otočje zvalo se u antičko doba zajedničkim imenom Apsyrtides, prema imenu grčkoga junaka Apsirta, jednog od protagonista mitološke priče o Argonautima. Argonauti su upravo na ovom otočju uspjeli pobjeći progoniteljima noseći na lađi Argo, zlatno runo koje je grčki junak Jazon oteo iz Kolhide koja se nalazila na obali Crnoga mora. Jazon je Apsirta uz pomoć njegove sestre Medeje, po jednoj od tri verzije, dočekaao u cresko-lošinjskom akvatoriju, savladao, rasjekao na komade i bacio u more. Zato je po njemu i grad Osor dobio ime Apsoros.

U Malom Lošinj 2016. godine otvoren je Muzej Apoksiomen (apoxyomenos = onaj koji se struže). Cijeli Muzej je posvećen jednom jedinom izlošku, helenističkom brončanom kipu nagog atleta izronjenom 1999. u podmorju Velih Orjula jugoistočno od Lošinja. U desnoj ruci je držao srpoliko strugalo za čišćenje prašine i znoja s nauljenoga tijela, no strugalo, unatoč velikom trudu i ponovnom detaljnom preronjavanju i istraživanju podmorja, nije pronađeno. Pretpostavlja se da je skulptura izrađena prema prototipu koji je sredinom četvrtoga stoljeća prije Krista načinio Daip, sin najpoznatijeg grčkoga kipara Lizipa. Bio je bačen u more s neke rimske galijske, možda kao balast usred nevremena, ili kao žrtva bogovima, ili... Zanimljivo je da baš u Osoru postoji najveća zbirka strugala na čitavoj istočnoj obali Jadrana, a to ukazuje na postojanje palestra za tjeleježbu i natjecanje, o čemu danas u Osoru, a i mnogo šire u nekom suvremenom kontekstu, mogu samo sanjati.

I koliko to god na prvi pogled izgledalo nevjerojatno, napraviti jedan relativno veliki muzej u kojem se razgled, u trajanju od skoro jednoga sata, vrti oko kipa nešto višeg od dva metra, teško da bilo koji posjetitelj izlazi nezadovoljan iz Muzeja. Muzej je izveden prema pobjedničkom natječajnom projektu riječkih arhitekata Idisa Turata i Saše Randića, koncepciju stalnoga postava Muzeja Apoksiomena osmislila je Iskra Karniš Vidović iz Hrvatskoga restauratorskog zavoda, a dizajn interijera radio je Idis Turato. Sama palača Kvarner u kojoj je smješten Muzej izvana ni približno ne pruža sliku o tome što se skriva iza njenih starinskih zidova. Cijela unutrašnjost je porušena i unutar nje se nalazi zgrada u zgradi. Unutrašnjost "vanjske" kuće, to jest palače Kvarner, grubo je ožbukana i obojana tamnoplavo poput dubokomodrog mora. Kuća unutar nje obložena je

■ Cijeli Muzej posvećen je jednom jedinom izlošku, helenističkom brončanom kipu nagog atleta

■ Koncept Muzeja izuzetno je zanimljiv: od ulaza se redom putuje od plave sobe pokretnim stepenicama u crnu sobu, šarenu sobu, crveni prolaz, žutu sobu i "prolaz masline", sve do rajsko-bijele, prozračne prostorije satkane od tanke bijele tkanine unutar koje ponosno stoji veličanstveni i ujedno najljepši Apoksiomen na svijetu

s vanjske strane bijelom, glatkom, limenom oblogom s nepreglednim brojem varova koje su izveli varioci iz lošinjskoga brodogradilišta, obojanom poput oplata broda. U njenom interijeru se izložbene prostorije oblažu različitim materijalima i taktilno raznolikim oblogama, što izaziva različite prostorne i tjelesne doživljaje samoga Muzeja na putu od ulaska u Muzej do susreta sa skulpturom. Redom se putuje od plave sobe pokretnim stepenicama u crnu sobu, šarenu sobu obloženu tapiserijom Regeneracije Zabok, crveni prolaz, žutu sobu i "prolaz masline", sve do rajsko-bijele, prozračne prostorije satkane od tanke bijele tkanine unutar koje ponosno stoji ovaj veličanstveni i ujedno najljepši Apoksiomen na svijetu.

No, do ovoga susreta u fascinantnom okruženju proteklo je mnogo vremena i skulptura je prošla dug i kompleksan put da bi danas pred nama stajala uznosito, gotovo kao prije 2000 godina. Skulptura obilno obložena brojnim podvodnim organizmima pronađena je u podmorju otočića Vele Orjule pokraj otoka Lošinja. Bio je to, najvjerojatnije, slučajni nalaz belgijskoga turista Renéa Woutersa. Nalaz je prijavljen Ministarstvu kulture Republike Hrvatske u jesen 1998. Zbog opasnosti od pljačke i ilegalnoga ronjenja na lokalitetu poduzeta je hitna akcija vadenja kipa iz mora. Dana 27. travnja 1999. četrnaest je ronilaca ekipe Ministarstva kulture, Specijalne policije, tvrtke Submar d.o.o. iz Malog Lošinja i tehničkoga osoblja izvadilo kip iz mora.

Tijekom mjeseca lipnja 1999. provedeno je sustavno arheološko istraživanje podmorskoga lokaliteta u potrazi za drugim nalazima i ostacima broda koje je rezultiralo nalazom fragmenata brončane baze kipa, jedne od dviju olovničkih prečki dvaju antičkih sidara i

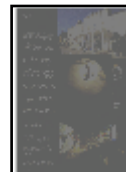
ostacima još triju amfora u fragmentima uz dvije gotovo cijele ubicirane pri vadenju.

Konzervatorsko-restauratorski radovi započeti su u listopadu 2000. u radionici za metal Hrvatskoga restauratorskog zavoda u Zagrebu. Prvi konzervatorski zahvat bio je desa-

linizacija s ciljem uklanjanja topljivih soli, posebice štetnih klorida. Uklanjanje inkrustacije obavljano je isključivo mehanički, bez primjene kemijskih sredstava i trajalo je praktički tri godine. Mehaničko uklanjanje

**RADOVI NA
 OBNOVI KIPA U
 HRVATSKOM RESTAURATORSKOM
 ZAVODU POČELI
 SU 2000. I TRAJALI
 SU GOTOVO TRI
 GODINE**

POVIJEST

inkrustacije osobito je bilo zahtjevno tamo gdje nije bila očuvana izvorna patina i gdje je površina brončane stijenke bila djelomično mineralizirana. Konsolidacija najvećih napuknuća i pukotina izvedena je pomoću aralditne smole, uz dodatno učvršćenje mjedenim pojasnicama u zoni desne noge. Postupak je potpuno reverzibilan, a rekonstruirana su mjesta lagano ulegnuta kako bi novi zahvati bili vidljivi izbliza i razlikovali se od ostatka skulpture. Da bi Apoksiomen, nakon svih ovih godina i nezgoda kroz koje je prolazio, mogao sam stajati, u njega je ugrađena posebna unutarnja potporna konstrukcija. Ona preuzima svu težinu kipa i prenosi je s desne, stojeće noge, opterećene u položaju kontraposta, na više mjesta unutar kipa u području glave, ramena, ruku, torza i kukova. Usporedno s radovima na kipu, u suradnji s talijanskim institutom Opificio delle Pietre Dure iz Firence, izrađen je cjelovit program konzervatorsko-restauratorskih istraživanja. Cilj istraživanja bio je odrediti stanje očuvanosti kipa i upoznati konstrukcijske materijale, tehnike izrade, kao i kronološki i geografski smještaj proizvodnje kipa. Istraživanja su potvrdila da je kip odliven u bronci indirektnim postupkom izgubljenoga voska te da je spojen od sedam zasebno lijevanih dijelova: glave, torza, ruku, nogu i spolovila. Debljina bronce iznosi od tri do pet milimetara, s iznimkom glave gdje je brončana stijenka deblja u području kose, nosa i ušiju. Budući da u unutrašnjosti kipa nije sačuvana ljevačka zemlja, endoskopskom je kamerom snimljena cijela unutarnja površina koja svjedoči o postupku lijevanja, spajanja i popravljivanja kipa.

Želja da Apoksiomen djeluje što životnije ogleda se u obradi očiju čiji umeci, nažalost, nisu pronađeni, te usana i bradavica na prsima koje su izradene od crvenkastoga bakrenog lima. Na stopala kipa bila je zalemljena mala brončana plinta. Prednja, lijeva i desna stranica ukrašene su ornamentom kvadrata i svastika nalik na meandar, dok stražnja stranica nije ukrašena. Stoga možemo zaključiti da je kip, najvjerojatnije, bio namijenjen postavljanju u nišu ili uza zid, a budući da nisu pronađeni tragovi drukčijega sidrenja kipa, može se zaključiti da je ta brončana plinta izvorni ukras kamene baze kipa.

I tko sad ne bi želio zaroniti uz "našeg" lošinjskoga Apoksiomena? I mada se nakon svega čini da je to nemoguće, ipak je moguće zaroniti u plitku pješčanu uvalu Čikata i roniti u lošinjskom povijesnom parku. Park je

■ **GORE:** Muzej je izveden prema pobjedničkom natječajnom projektu riječkih arhitekata Idisa Turata i Saše Randića

■ **LJEVO:** U Muzeju je fotografiranje zabranjeno, ali smo ipak napravili jednu "špijunsku" fotografiju

■ **DOLJE:** Šarena soba je obložena tapiserijom Regeneracije Zabok

PRIČA O APOKSIOMENU POČINJE VEĆ PRI SAMOM ULASKU U MUZEJ, U PLAVOJ SOBI PRIZEMLJA

osmišljen s idejom da se na jedan posve inovativan način oplemeni ronilačka turistička ponuda Maloga Lošinja stvaranjem jedinstvene podvodne ronilačke lokacije dostupne svim kategorijama ronilaca, pa čak i onima koji nikada nisu zaronili. Takve ronilačke "atrakcije" su kod nas još uvijek rijetkost jer mi još uvijek

mislimo da je ono malo riba što ih još nismo skupo, ali jednokratno prodali turistima na tanjuru, čudo koje nitko ne može platiti ni vidjeti nigdje drugdje. Nažalost, kako to obično biva, to je velika zablude. Nadamo se da je potapanjem admiralskoga broda Vis uz zapadnu obalu Kamenjaka započet novi ciklus i okrenut smjer razmišljanja o potrebama i atraktivnosti ronjenja u Hrvatskoj.

Postav parka čini ukupno 11 različitih eksponata koji svjedoče o bogatoj povijesti otoka i njegove regije postavljenih na pješčanom dnu na dubini od pet do 15 metara. Među izlošcima su replike topova iz 16. stoljeća, antičkih amfora, sidra iz četvrtog ili petog stoljeća, mletačkih topova, a najveća atrakcija podvodnog parka svakako je autorizirana replika antičkog brončanoga kipa atleta "Apoksiomena" iz drugog do prvog stoljeća prije Krista, svojevrsnog simbola Maloga Lošinja. Replika Apoksiomena u prirodnoj veličini nije postavljena u ležećem položaju kako je pronađena, nego je u uspravnom položaju kao u Muzeju. Cijela staza za obilazak parka iznosi oko 300 metara. Zato vam treba 30-tak minuta lagane "ronilačke šetnje". Zanimljivo je da je u početku dio postava činila i originalna strojnica iz II. svjetskoga rata, ali danas više nije dio ovog povijesnoga parka. U rijetkim situacijama, najčešće krivim, pravna država radi svoj posao i strojnica nađena na polju se morala vratiti vlasniku. Vidljivost u pješčanoj uvali često i nije baš idealna, kopije i nisu baš senzacionalne, ali roniti oko Apoksiomena ipak roniocima čini sretnima. Morski organizmi iz dana u dan sve se više saživljavaju s ovim grčkim atletom i svaki uron čine drugačijim. Zvezdača, koja je svojim crvenim krakovima u jednom trenutku obujmila njegovo lice, djeluje kao nevjerojatan modni dodatak u potpunoj koloritnoj opreci s okolnim sivilom. Prava sreća bila je sresti i kovača kako bojom i plosnatim tijelom dobro kamufliran brodi unutar parka bez plaćene ulaznice. I tako se krug zatvara...

■ Ronjenje u podvodnom povijesnom parku Lošinja moguće je svim kategorijama ronilaca

■ Među izlošcima podvodnog parka su replike topova iz 16. stoljeća, antičkih amfora, sidra iz četvrtog ili petog stoljeća, mletačkih topova, a najveća atrakcija je autorizirana replika Apoksiomena u prirodnoj veličini postavljena u uspravnom položaju kao u Muzeju

